

'SMELLBOURNE': AUSTRALISCHE STAD MELBOURNE IS GEBOUWD OP GOUD

Op Sydney na is Melbourne met drie miljoen inwoners de grootste stad van Australië. Het tegenwoordige centrum van Melbourne is een schoolvoorbeeld van een Central Business District (CBD): wolkenkrabbers met kantoren, exclusieve winkelgalerijen, dure hotels en coffeeshops. Tegenwoordig is Melbourne een schone stad, maar dat is in het verleden wel anders geweest.

In 1788 arriveerden in Sydney de eerste gevangenen uit Engeland. Het werd een belangrijke havenstad, die langzaam met de toenemende handel meegroeide. Melbourne werd pas vijftig jaar later gesticht, maar de stad maakte een explosieve groei door toen in de staat Victoria in 1851 goud werd gevonden.

Voordat het eerste goud werd gevonden was Melbourne niet meer dan een provinciestad. De stad was gebouwd op en rond een moerassig gebied dat regelmatig overstroomde als de rivier de Yarra buiten haar oevers trad. De goudvondsten zorgden ervoor dat de stad binnen enkele jaren uitgroeide tot de grootste stad van Australië in de negentiende eeuw.

Rond Melbourne werden bij de vindplaatsen van het goud, midden in de wildernis, talloze stadjes gesticht. Welkinkende namen als Nuggety, Good Hope, Gold Creek, Hit-or-Miss en Walhalla moesten de goudzoekers aantrekken. Eenmaal ter plaatse waren de meesten echter gedoemd tot armoede. Toch viel er veel geld te verdienen. Zo leefden in en rond het stadje Walhalla, op ongeveer honderd kilometer van Melbourne, tijdens de hoogtijdagen tienduizenden mensen. Zij vormden een ideale afzetmarkt voor degenen die er kijk op hadden: er waren maar liefst meer dan vijftig kroegen.

VUIL

Als gevolg van de enorme toeloop van goudzoekers ontstond een in Melbourne gigantisch overschot aan vuil. De benedenstroom van de Yarra was volledig vervuild en velen vielen ten prooi aan tuberculose en allerlei andere koortsen. De stank van het smerige water gaf de stad de bijnaam 'Smellbourne'. Sommige hotels adverteerden zelfs met de verkoop van schoon drinkwater als specialiteit van het huis.

In 1877 werd door een aantal kooplieden het initiatief genomen een kanaal te graven, van de kust rechtstreeks naar het centrum van de stad. Door het moeilijke vervoer over de drassige bodem liepen de transportkosten voor die laatste paar kilometer op tot bijna de helft van de totale vervoerskosten van Engeland naar Australië. Via het kanaal konden de schepen rechtstreeks in het centrum afmeren en dat leverde een aanzienlijke besparing op. Gebouwd vanuit puur financieel oogpunt zorgde het kanaal tevens voor een veel gezonder leefklimaat, doordat de afwatering van de stad aanzienlijk werd verbeterd.

Voor de aanleg van het kanaal was de vervuilde stad echter vrijwel onleefbaar. Dit was reden voor de welgestelden om St Kilda te stichten. Niet ver van het centrum, op een heuvel aan de baai, konden zij ongestoord door de menigte en vrij van ziektekiemen rustig en gezond wonen. Alleen de rijkere konden het zich veroorloven de drie mijl per koets naar de stad te betalen en omdat de heuvel aan de baai lag had men ook nog het voordeel in zee te kunnen baden. Een badkamer met stromend water was toentertijd immers ondenkbaar.

In 1857 werd tussen het centrum en St Kilda een treinverbinding aangelegd en dit zorgde voor een ware bloeitijd. De kosten voor een treinkaartje waren onbetaalbaar voor het 'gewone volk' en dertig jaar lang was het de elite-buurt.

TRAM

In 1888 zorgde de aanleg van een rechtstreekse tramverbinding naar het strand van St Kilda voor een kentering. De tram was veel goedkoper dan de trein en nu kon de massa uit de stad de suburb veel makkelijker bereiken, vooral op dagtochtjes. Binnen drie jaar was er van het oude St Kilda niet veel meer over. De elite zocht weer een nieuwe woonplaats, nog verder van de stad, en de nieuwkomers deelden de grote huizen op in appartementen. Door haar ligging aan de baai werd de wijk al snel de uitgaansbuurt en verval tot rosse buurt liet niet lang op zich wachten.

Het oude en vervuilde centrum van Melbourne is vandaag de dag geheel verdwenen. Rond de eeuwwisseling werd het centrum omgevormd tot het zakencentrum van nu. Net buiten het centrum staat alleen nog de oude gevangenis, waarvan als enige overgebleven oud gebouw een museum is gemaakt.

ED SLOTBOOM
Redactie AGORA



Het centrum van Melbourne, met op de voorgrond de rivier de Yarra.
Foto: Ed Slotboom.